

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Kirjoita tähän

Lounais-Suomen elinvoimakeskuksen kalatalousviranomaisen lausunto nollavelvoitehankkeen säännösehdotuksista ja vaikutuksista

Lounais-Suomen elinvoimakeskuksen kalatalousviranomaisen kiittää mahdollisuudesta kommentoida nollavelvoitehankkeen säännösehdotuksia ja vaikutusarvioita.

Perusteet uusien kalataloudellisten velvoitteiden määrittämiselle nollavelvoitelaitoksille

Kalataloudellisten velvoitteiden saaminen ns. nollavelvoitelaitoksille eli sellaisille vesivoimalaitoksille, joille niitä ei ole laitosten vesitalousluvuissa määrätty, on monessa vesistöissä käytännössä edellytys luontaisten kalakantojen vähintäänkin jonkinasteiselle palauttamiselle. Vaelluskalat muodostavat merkittävän osan luonnon monimuotoisuutta, jota ihminenkin voi kestäväällä tavalla hyödyntää. Varsinkin ympäristöperusoikeuden merkityksen voimistuminen suhteessa omaisuuden suojaan sekä EU:n vesienhoidon ja ennallistamisasetuksen sekä kansallisten kalatiestrategian, lohi- ja meritaimenstrategian ja kalastuslain tavoitteet tuovat painetta riittävien kalataloudellisten velvoitteiden asettamiseen 0-velvoitelaitoksille. Lisäksi voidaan katsoa, että voimalaitokset ohittavat turvalliset kalojen vaellusreitit ovat tarpeen eläinsuojelun näkökulmasta: erityisesti vesivoimalaitospadoista aiheutunee kaloille huomattavaa kärsimystä kalojen vaurioituessa tai kuollessa turbiineissa.

Mahdollisia nollavelvoitelaitoksille asetettavia kalataloudellisia velvoitteita olisivat varsinkin kalojen vaellusratkaisut, ympäristövirtaamat, kalojen istutukset ja kalatalousmaksut, joilla pyrittäisiin vähentämään voimalaitoksista kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia haittoja. Voimalaitospadot estävät – ainakin ilman tarpeellisia haittoja vähentäviä toimia – varsinkin uhanalaisten vaelluskalojen elinmahdollisuudet. Keskeistä vaelluskalojen olemassaolon kannalta on eri elinvaiheiden tarvitsemien elinympäristöjen lisäksi vapaa ja turvallinen liikkuminen elinympäristöjen välillä paitsi ylä- myös alavirtaan. Nollavelvoitelaitoksilla olisi suuri tarve varsinkin vaelluskalojen ylös- ja alasvaelluksen mahdollistaville ratkaisuille. Vesivoimarakentaminen on myös hävittänyt runsaasti lohikaloiden poikastuotantoalueita voimalaitosten paitsi ala- ja yläpuolisilta osuuksilta myös rinnakkaisista luonnonuomista. Voimalaitosten purkaminen on tehokkain ratkaisu paitsi vaelluskalojen

22.1.2026

poikastuotantoalueiden myös vaellusyhteyden palauttamiseksi, joten siihen tulisi aina mahdollisuuksien mukaan ensisijaisesti pyrkiä. Vaelluskalakannoille olisi siten eduksi, mikäli lainmuutos johtaisi mahdollisimman kattavasti sähköntuotannon kannalta vähämerkityksisten voimalaitosten purkamiseen. Toissijaisesti vaellusyhteys voidaan pyrkiä palauttamaan kalateillä ja alasvaellusrakenteilla, mutta niiden toimintatehoon sisältyy padon poistoon verrattuna huomattavaa epävarmuutta, eikä niillä useinkaan ole mahdollista palauttaa hävitettyjä poikastuotantoalueita. Ilman voimalaitoksen purkamista tehtävien kalanvaellusratkaisuiden yhteydessä toimeenpantavilla ympäristövirtaamilla voi kohteesta riippuen olla mahdollista palauttaa tai parantaa varsinkin rinnakkaisten luonnonuomien poikastuotantomahdollisuuksia: ympäristövirtaamatarkastelu olisi tarpeen tehdä kaikilla toimintaansa jatkavilla voimalaitoksilla. Tähän epäkohtaan on osaltaan kiinnittänyt huomiota EU rikkomusmenettelyn kautta. Patojen poistojen tai niiden yhteyteen toimeenpantavien vaellusratkaisuiden ja ympäristövirtaamien lisäksi vaelluskalakantoja voidaan pyrkiä elvyttämään lähinnä kalojen istutuksilla, jotka eivät nykytiedon perusteella kuitenkaan ole lopullinen vastaus vaelluskalakantojen turvaamiseksi niihin sisältyvien ongelmien vuoksi: ainoastaan luontaisen elinkierron palauttamisella on mahdollista palauttaa vaelluskalakannat pysyvästi kestäväälle tasolle ja luonnonkiertoon, jossa kannoille annetaan mahdollisuus myös sopeutua mahdollisiin elinympäristön muutoksiin luonnonvalinnan kautta.

Kalataloudellisten velvoitteiden kohtuullisuusvaatimus

Kohtuullisuutta arvioitaessa olisi hyvä myös ottaa huomioon myös viimeaikainen oikeuskäytäntö Hiitolanjoella, jossa n. 5000 mk:n arvoinen kalatalousmaksu muutettiin olosuhteiden muuttumisen perusteella kolmeksi täydeksi kalatievelvoitteeksi (KHO:n päätös, taltio 358, annettu 29.1.2013). Kyse ei ollut nollavelvoitelaitoksesta, mutta kohteesta, jossa oli selkeästi alimitoitettu velvoite, lähes nollavelvoite.

Lakimuutos ollaan säännösehdotuksen perusteella käytännössä olennaisesti heikentämässä valmistelun loppuvaiheessa sen puutteellisuuden ja epätasapuolisuuden vuoksi varsinkin voimalaitoksia koskevan kalataloudellisten velvoitteiden kohtuullisuusvaatimuksen vuoksi. Säännösehdotuksella ei sen vuoksi voida odottaa saavutettavan positiivisia kalataloudellisia vaikutuksia siinä määrin kuin alkuperäinen tarkoitus on ollut.

Kohtuullisuusvaatimukseen sisältyy epäselvyyksiä, jotka olisi tarpeen selventää ennen sen mahdollista sisällyttämistä lakimuutokseen. Kohtuullisuuden ja kohtuuttomuuden raja on epämääräinen, vaikka kohtuuttomana voitaisiin ilmeisesti pitää ainakin tilannetta, jossa kalatalousvelvoitteen toteuttamiskustannukset eivät olisi katettavissa useankaan vuoden voimalaitoksesta saatavilla tuotoilla. Kohtuullisuusvaatimus tulisi todennäköisesti olemaan poissulkuperuste vaelluskalakantojen palauttamisen edellyttämien kalanvaellusratkaisuiden toteutumisen osalta ainakin hyvin pienillä voimalaitoksilla.

22.1.2026

Oikeusministeriön esityksen mukaan kohtuullisuuden arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon laitoksen odotettavissa oleva elinkaari ja sitä koskevat tuotto-odotukset sekä laitokselle aikaisemmin asetetut velvoitteet. Tällöin kohtuullisuuden arvioinnissa tulisi kalatalousviranomaisen näkemyksen mukaan ottaa kääntäen huomioon myös asettamattomat kalataloudelliset velvoitteet.

Yksi selvittämisen tarpeessa oleva asia olisi lisäksi se, onko nollavelvoitelaitoksissa vielä paljon ns. poikkeuslakien aikaisia 1. tai 2. vesistötoimikunnan päätöksien nojalla toimivia laitoksia, joille myönnettiin alun perin väliaikaiset luvat sillä ajatuksella, että esimerkiksi kalatalousvelvoitteet hoidetaan myöhemmin.

Mikäli uusia kalataloudellisia velvoitteita koskeva kohtuullisuusvaatimus sisällytetään lakiin, on kohtuullisuutta arvioitaessa tarpeen ottaa huomioon voimalaitosten tulevien haittojen ja hyötyjen rinnalla se tosiasia, että voimalaitosten voidaan katsoa saaneen kohtuutonta hyötyä kalataloudellisten velvoitteiden puuttumisen vuoksi niiden koko tähänastiselta toiminta-ajalta. Haitan aiheuttaja maksaa -periaatteen tulisi koskea täysimääräisesti myös voimataloutta. Kalatalousviranomaisen näkemyksen mukaan on yleisen oikeudenmukaisuuden kannalta arveluttavaa käyttää myöskään huoltovarmuutta perusteena voimatalouden taloudellisten etujen ajamisessa, varsinkin nollavelvoitelaitosten merkityksen sähköjärjestelmälle ollessa hyvin vähäinen. Huoltovarmuutta tarkasteltaessa tulee huomioida myös vaihtoehtoiset sähköntuotantomahdollisuudet.

Voimalaitoksia koskevassa intressivertailussa tulisi huomioida kattavasti ja täysimääräisesti kaikki vesivoimalaitoksista aiheutuneet ja aiheutuvat hyödyt ja haitat. Mikäli jälkikäteen havaitaan, että näin ei ole vesitalouslupia voimalaitoksille myönnettäessä menetelty, olisi epäkohta tarpeen korjata.

Voimatalouden vetoamisen kalataloudellisten velvoitteiden kohtuullisuudessa luottamuksen- ja omaisuudensuojiaan voidaan nähdä olevan ristiriidassa voimalaitosten ilman korvauksia aiheuttamiin mittaviin kalataloudellisiin ja muihin haittoihin, jotka rikkovat haitankärsijöiden omaisuudensuojaa ja yleistä etua.

Lain kattavuus

Lain kattavuuden ja vaelluskalojen laajan elvyttämistarpeen vuoksi sen olisi tarpeen koskea myös muita – ainakin kaikkia ennalta arvioituna merkittävää kalataloudellista haittaa aiheuttavia – patoja kuin vesivoimalaitoksia, kuten niitäkin säännöstelypatoja, jotka eivät ole osa vesivoimalaitoksia.

Voimalaitosten lunastaminen

22.1.2026

Varsinkin sähköjärjestelmän kannalta vähämerkityksiset mutta merkittävää kalataloudellista haittaa aiheuttavat voimalaitokset olisi lähtökohtaisesti oltava mahdollista lunastaa huomioiden lunastushinnassa tarpeellisten kalataloudellisten velvoitteiden laitosten arvoa alentava vaikutus täysimääräisenä. Voimalaitosten lunastamista koskeneen erityissäännöksen säännösesityksestä poistamisen merkitys voimalaitosten lunastamismahdollisuuksien kannalta on jossain määrin epäselvä.

Uusien kalataloudellisten velvoitteiden toimeenpanoprosessi

Viranomaisilla (lupa- ja valvontaviranomainen sekä elinvoimakeskukset) tulisi olla riittävästi resursseja lainmuutoksella tavoiteltavaan uusien kalataloudellisten velvoitteiden toimeenpanoon. Mikäli lisäresursseja asian hoitamiseen ei myönnetä, on odotettavissa, että kaikkien nollavelvoitelaitosten uusien kalataloudellisten velvoitteiden toimeenpano kestää kohtuuttoman kauan. Kalatalousviranomaisen tulevaa resurssitarvetta olisi ennalta arvioituna mahdollista vähentää määräämällä laissa kaikki nollavelvoitelaitokset hakemaan itse kalataloudellisia velvoitteita tietyn siirtymäajan (esim. 5 vuotta) puitteissa. Varsinkin lupa- ja valvontaviranomaiselle – huolehtien samalla myös kalatalousviranomaisen resurssien riittävydestä – olisi mahdollisesti tarpeen osoittaa lisäresursseja hakemusten käsittelemiseksi siirtymäajan puitteissa.

Vaikutusten arviointi

Lakiesityksien vaikutukset tulee yleisesti arvioida kattavasti ennen niiden viemistä eduskunnalle. Nollavelvoitteita koskevan säännösesityksen osalta vaikutusten arviointi on jäänyt hyvin vajavaiseksi. Keskeisiä taloudellisia vaikutuksia uusista kalataloudellisista velvoitteista voidaan odottaa aiheutuvan paitsi vesivoimalaitosten omistajille myös muun muassa maa- ja vesialueiden omistajille, kalataloudelle, matkailulle, vesien virkistyskäytölle, vesienhoidolle ja ennallistamiselle. Myös vaikutukset sähköjärjestelmän ja valtiontalouden kannalta olisi tarpeen selvittää kattavasti, varsinkin koska ne on nostettu esille merkittäviksi nollavelvoitelaitoksien tarpeellisuutta korostaviksi tekijöiksi.

Hakemusten oletusarvoisena sisältönä on vaikutusarvioinneissa käytetty kalatien rakentamisvelvoitetta. Olisi kuitenkin tarpeen käyttää vaikutusarvioinneissa kalateiden rakentamisvelvoitteiden rinnalla myös tilannetta, jossa voimalaitos ei enää aiheuta nettohaittaa kalataloudelle joko täysimääräisten kalataloudellisten velvoitteiden tai voimalaitoksen lunastuksen ja purkamisen ansiosta. Kalateillä ei usein voida täydellisesti vähentää voimalaitoksesta aiheutuvia haittoja, kun taas voimalaitoksen poistamisen kautta tähän voidaan lähtökohtaisesti odottaa päästävän. Lisäksi vaikutusarviontiin olisi tarpeen ottaa mukaan paitsi sen suoranaiset vaikutukset myös lakimuutoksen kohtuullisuusvaatimuksen vaikutus kaikkien positiivisten tavoitteiden saavuttamiselle.

22.1.2026

**Lounais-Suomen elinvoimakeskuksen kalatalousviranomaisen esitys
jatkotoimiksi**

Kalatalousviranomainen katsoo, että lakiesitys on tarpeen palauttaa valmisteluun. Mikäli lakimuutos hyväksytään esitetyssä muodossaan, on todennäköistä, että palauttamiseksi tarvittavat toimenpiteet jäisivät suurelta osin toteutumatta.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty. Asian on esitellyt kalastusbiologi Mika Sivil ja ratkaissut ryhmäpäällikkö Mikko Koivurinta. Merkintä sähköisestä hyväksymisestä on asiakirjan viimeisellä sivulla.

Tämä asiakirja LOU/1575/2026 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LOU/1575/2026 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Sivil Mika 22.01.2026 17:02

Ratkaisija Koivurinta Mikko 22.01.2026 17:02